

Sygn. akt I C 4744/17 upr.

WYROK ZAOCZNY W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 stycznia 2018 r.

Sąd Rejonowy w Olsztynie, I Wydział Cywilny,

w składzie:

Przewodniczący: SSR Tomasz Bulkowski

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Karolina Mazan - Berent

po rozpoznaniu w dniu 18 stycznia 2018 r., w O., na rozprawie,

sprawy z powództwa (...) S.A. z siedzibą w B.

przeciwko J. B.

o zapłatę

oddala powództwo.

SSR Tomasz Bulkowski

Sygn. akt I C 4744/17

UZASADNIENIE

Powód (...) S.A. w B. wniosła w dniu 27 kwietnia 2016 roku pozew przeciwko J. B. domagając się zasądzenia na swoją rzecz kwoty 2589,39 zł z odsetkami umownymi w wysokości 4 krotności stopy kredytu lombardowego NBP za okres od 6 stycznia 2016r. do dnia zapłaty oraz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że pozwana poprzez podpisanie weksla dnia 20.10.2014r. zobowiązała się do zapłaty w dniu 5 stycznia 2016r. kwoty wskazanej w wekslu tj. 2589,39 zł. Powód wezwał pozwaną do wykupu weksla w dniu 6.12.2015r., jednak bezskutecznie. Powód podał, że (...) Sp. z o.o. wskazany jako remitent na wekslu w wyniku restrukturyzacji został wydzielony do (...) Sp, z o.o., a następnie ww. spółka połączona z powodem, na którego przeszła dochodzona wierzytelność.

Pozwana nie stawiła się na rozprawę i nie złożyła odpowiedzi na pozew.

Pełnomocnik powoda przed rozprawą został zobowiązany do złożenia w terminie tygodnia umowy zawartej z pozwanym oraz deklaracji wekslowej, pod rygorem przyjęcia na podstawie art.233kpc bezzasadności roszczenia. Pełnomocnik poinformowany został, że w innej sprawie zostało skierowane zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa przez osoby działające w imieniu powoda, w związku z zawarciem umowy, a okoliczności sprawy niniejszej i sprawy w której skierowano zawiadomienie wskazują, że pozwani mogli zawrzeć z powodem umowy podobnej treści, w związku z czym konieczne jest zapoznanie się z ich treścią.

Pełnomocnik powoda nie zareagował na wezwanie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 20 października 2014r. J. B. podpisała weksel in blanco „nie na zlecenie” na rzecz (...) Sp. z o.o. w B. z terminem płatności 5 stycznia 2016r. Weksel został uzupełniony na kwotę 2589,39 zł.

(niesporne – weksel k.11)

Dnia 18 grudnia 2014 roku (...) Sp. z o.o. w B. zawarł z (...) Sp. z o.o. w B. umowę cesji wierzytelności wekslowej względem pozwanej w kwocie 2836 zł powiększonej o ewentualne odnowienia/kolejne wpłaty oraz wszelkie należności uboczne z tytułu umowy pożyczki z dnia 17 października 2014r. Przeniesienie wierzytelności nastąpiło z chwilą przekazania C. weksla, to jest jednocześnie z podpisaniem umowy. Członkiem zarządu i prokurentem w spółkach będących stroną umowy były te same osoby.

(umowa i pełnomocnictwo k.13,14)

Dnia 6 grudnia 2015 roku powód sporządził wypowiedzenie umowy zawartej z pozwaną w dniu 20.10.2014r. z zachowaniem 30 dniowego terminu wypowiedzenia, informując o wypełnieniu weksla in blanco. W piśmie wskazano, że dług pozostały do spłaty wynosi 2589,39 zł, w tym kwota niespłaconej pożyczki 2100 zł, 7,72 zł –kwota naliczona na podstawie pkt 11.2. a umowy, 420 zł naliczone na podstawie pkt 11.2 b umowy, 60 zł obliczone w oparciu o pkt 11.2. c oraz 1,67 zł odsetek.

(wypowiedzenie k.12)

Na podstawie uchwały podjętej 3 lutego 2015 roku doszło do połączenia (...) Sp. z o.o. z (...) S.A. (obecnie (...) S.A. – powód) poprzez przeniesienie całego majątku (...) Sp. z o.o. na powoda.

(informacja z KRS)

Sędzia przewodniczący orzekając w sprawie I C 3811/16, w której powodem była ta sama spółka, dochodząca roszczenia z weksla, skierował do Prokuratury Rejonowej O. P. w O. zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art.286§1kk lub art.304kk na szkodę pozwanej, która zawarła z powodem umowę pożyczki. W sprawie I C 3811/16 pozwana otrzymała kwotę 9000 zł , natomiast spłacić miała w ciągu 4 lat łącznie 26832 zł, przy czym 1896 zł to odsetki naliczone za cały okres (nazywane wynagrodzenie umowne), 1592 zł opłata przygotowawcza, zaś 14344 zł koszt ubezpieczenia jakim pozwana miała być objęta. Sąd zawiadomił, że pozwana miała być ubezpieczona, jednak pomimo wyraźnego zobowiązania nie przedstawił sądowi żadnego dowodu przekazania w/w kwoty, wobec czego zachodzi podejrzenie, że powód albo w ogóle nie przekazał w/w kwoty, albo przekazał kwotę dużo niższą a resztę zatrzymał dla siebie (ubezpieczenie posiadało dość wąski zakres i na rynku przy tego typu ochronie stawki opłat są zdecydowanie niższe). Pozwana w ten sposób byłaby wprowadzona w błąd, albowiem będąc zapewniana o objęciu jej ochroną ubezpieczeniową w ogóle nie została nią objęta albo też powód wprowadził ją w błąd w zakresie wysokości składki ubezpieczeniowej. Tym samym mogło dojść do popełnienia przestępstwa z art.286§1kk, ewentualnie z art.304kk.

Prokuratura Rejonowa O. P. w O. w związku ze złożonym zawiadomieniem nadzoruje dochodzenie wszczęte 14 lipca 2017 roku o przestępstwo z art.13§2kk w zw. z art.286§1kk.

(okoliczności znane sądowi z urzędu, o czym powód został poinformowany, w tym pismo Prok. Rej. k.19 akt sprawy I C 2421/17)

Ustalony stan faktyczny nie był sporny i wynikał z dokumentów przedłożonych przez powoda.

Sąd zważył, co następuje:

Pozwana nie złożyła odpowiedzi na pozew i wyjaśnień na rozprawie, co spowodowało wydanie wyroku zaocznego (art.339 § 1 kpc).Wprawdzie zgodnie z art. 339 § 2 kpc zasadą jest, że wydając wyrok zaoczny przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych

doręczonych pozwanemu przed rozprawą, jednak zasada ta nie ma charakteru bezwzględny. W sytuacji gdy przytoczone okoliczności budzą uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa, sąd nie ma obowiązku, a nawet nie może zastosować domniemania wynikającego z treści powołanego przepisu. Sytuacja taka miała miejsce w przedmiotowej sprawie.

W niniejszej sprawie powód dochodził roszczenia z weksla, wobec czego należy zawrzeć kilka uwag ogólnych dotyczących jego charakteru. Wśród cech weksla jako jedną z kluczowych należy wskazać abstrakcyjność. Polega ona na oderwaniu weksla od stosunku podstawowego, co oznacza, że brak, nieważność lub wadliwość stosunku kausalnego nie ma wpływu na ważność zobowiązania wekslowego. (tak m.in. A. Szpunar Komentarz do prawa wekslowego Wyd. Prawn. 1994 k. 15; T. Borkowski Prawo wekslowe w praktyce k. 15). Przejawem abstrakcyjności weksla jest niedopuszczalność badania istnienia, ważności i wadliwości stosunku podstawowego (art. 17 prawa wekslowego), przy czym niedopuszczalność ta nie zależy od woli pozwanego. Powyższe jest generalną zasadą, od której przepisy prawa wekslowego przewidują jednak wyjątki. Abstrakcyjność weksla doznaje bowiem osłabienia w przypadku weksla niepełnego w chwili wystawienia (weksla in blanco), wystawionego w celu zabezpieczenia zobowiązania ze stosunku podstawowego (w niniejszej sprawie umowy pożyczki). Taki też weksel został wystawiony w niniejszej sprawie, co wynika z treści pozwu i wypowiedzenia umowy pożyczki dołączonego do pozwu. To osłabienie abstrakcyjności weksla in blanco wyraża się w możliwości analizowania stanów faktycznych wynikających ze stosunku podstawowego, w szczególności tego, czy odpowiedzialność dłużnika w ramach stosunku wekslowego odpowiada rozmiarowi jego odpowiedzialności ze stosunku podstawowego. W niniejszej sprawie dopuszczalna jest więc ocena, czy zobowiązanie wekslowe koreluje ze zobowiązaniem z umowy pożyczki.

Możliwość wysuwania przez wystawcę weksla zarzutów ze stosunku podstawowego wynika z treści art. 10 prawa wekslowego. Stanowi on, że jeżeli weksel, niepełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zasłaniać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Stanowisko, zgodnie z którym gwarancyjny weksel in blanco nie jest wekslem abstrakcyjnym aprobowane jest w orzecznictwie. W wyroku z dnia 18 listopada 1970 r. I PR 407/70 Sąd Najwyższy stwierdził, że „weksel gwarancyjny nie jest wekslem abstrakcyjnym, lecz wekslem gwarantującym wykonanie zobowiązania, w więc „kausalnym”.” Podobnie w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 listopada 1993 r. w sprawie Acr 607/93 opubl. w OSAiSN nr 11-12/1994 poz. 58, stwierdził Sąd Apelacyjny w Katowicach, wskazując, iż „nie ulega wątpliwości, że zobowiązanie wekslowe ma charakter abstrakcyjny, czyli jest ono oderwane od swej podstawy prawnej (causa). Trzeba jednak podkreślić, że ten abstrakcyjny charakter ulega osłabieniu w przypadku weksla niepełnego. Sytuacja prawna dłużnika z weksla niepełnego w chwili wystawienia kształtuje się różnie w zależności od tego, kto jest wierzycielem wekslowym. Jeżeli posiadaczem weksla jest pierwszy wierzyciel, wiąże go porozumienie zawarte z dłużnikiem (...). Podpisanie i wręczenie weksla in blanco oparte jest bowiem na zaufaniu do odbiorcy, który powinien wypełnić dokument zgodnie z zawartym porozumieniem. Uzasadnia to obronę wystawcy weksla, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem.”

Wobec powyższego należy przyjąć, że ustawodawca przesądził o dopuszczalności badania treści stosunku podstawowego w przypadku dochodzenia przez pierwszego wierzyciela należności z weksla in blanco przeciwko jego wystawcy. Powód (...) S.A. jest pierwszym wierzycielem, albowiem wynika to wprost z treści weksla, który nie zawiera indosów, gdyż jest wekslem „nie na zlecenie”.

Wobec uznania możliwości powoływania się dłużnika na zarzuty ze stosunku podstawowego wobec powoda w niniejszej sprawie kluczowe znaczenie ma to, czy dopuszczalne jest badanie stosunku podstawowego z urzędu, tj. bez zarzutu pozwanego oraz jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez powoda umowy pożyczki, która zabezpiecza weksel złożony w niniejszej sprawie wobec wiedzy Sądu oraz samego powoda, że w innych analogicznych sprawach (prowadzonych przed tut. Sądem pod sygnaturami I C 3811/16, I C 3058/16) umowy te w znaczącej części zostały zakwestionowane przez Sąd. Wątpliwości dotyczyły w szczególności zawartej w ramach umowy pożyczki umowy ubezpieczenia, gdzie składka ubezpieczeniowa była niewspółmiernie wysoka w stosunku do faktycznie wypłaconej kwoty pożyczki (składka przewyższała kwotę wypłaconych środków), zaś powód kwotę składki doliczał do kwoty pożyczki. Wątpliwości te potwierdza również nadesłane przez Prokuraturę Rejonową O.-P. w O., z treści

którego wynika, że zostało wszczęte dochodzenie w sprawie o czyn z art. 286 § 1 k.k. co do usiłowania przez powoda doprowadzenia jednej z klientek do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w zakresie obowiązku zapłaty składki ubezpieczenia.

Powód mimo wezwania odmówił przedstawienia również dowodów w tym zakresie. Powyższe ma niebagatelne znaczenie, albowiem spraw tożsamyh z niniejszą przed Sądem Rejonowym w Olsztynie, jak również przed innymi Sądami, jest bardzo dużo, zaś faktem powszechnie znanym jest to, że powód jest jedną z największych firm pożyczkowych w Polsce. Tymczasem pozwani w zdecydowanej przeważającej liczbie przypadków nie podejmują żadnej obrony swoich praw, często nie podejmują korespondencji. Powody powyższego mogą być różne, niemniej nie można wykluczyć, że już samo skorzystanie z pożyczek tego typu, gdzie tak jak w innych sprawach toczących się przed Sądem Rejonowym w Olsztynie (przykładowo I C 3811/16, I C 3058/16), postanowienia umów były dla pożyczkodawców rażąco niekorzystne, było podyktowane przymusowym położeniem tych pożyczkobiorców, czy też małą świadomością prawną. W przeciwnym razie mogliby oni korzystać z podlegających kontroli usług bankowych.

Sąd rozstrzygający niniejszą sprawę stoi na stanowisku, że istnieje możliwość badania stosunku podstawowego łączącego strony bez zarzutu, tj. z urzędu. Abstrakcyjność weksla nie wyraża się w tym, że tylko od woli dłużnika zależy możliwość badania stosunku podstawowego. Jak to zaznaczono wyżej, ze stanowiska doktryny i orzecznictwa wynika, iż abstrakcyjność wyraża się w niedopuszczalności badania stosunku podstawowego i jest niezależna od woli dłużnika. O tej dopuszczalności lub jej braku, w odniesieniu do konkretnego rodzaju weksla i uczestnika stosunku wekslowego, decyduje sam ustawodawca. Podyktowane to jest koniecznością zapewnienia obiegu weksla. W sytuacji, gdy ustawodawca dopuszcza możliwość badania stosunku podstawowego kwestia, czy badanie to nastąpić ma na zarzut czy też przez sąd z urzędu, nie jest zagadnieniem odnoszącym się do abstrakcyjności weksla, ale do zakresu stosowania zasady kontrydiktoryjności. Ustawodawca w art. 10 prawa wekslowego operuje sformułowaniem „zarzut”. Samo to sformułowanie nie przesądza jednak o tym, że rozpatrywanie stosunku podstawowego może nastąpić tylko na zarzut dłużnika. Przede wszystkim sformułowanie to nie zostało użyte w ujęciu ścisłym jako uprawnienie do odmowy spełnienia żądania o charakterze prawnokształtującym. Takim zarzutem może być np. zarzut przedawnienia czy zarzut potrącenia. Nie ma wątpliwości, że podniesienie takiego zarzutu zależy wyłącznie od woli dłużnika i nie może być on zastępowany przez działanie sądu z urzędu. W ocenie Sądu możliwość podniesienia zarzutu, że weksel został wystawiony niezgodnie z porozumieniem, nie stanowi zarzutu sensu stricto. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 stycznia 2001 r. II CKN 25/00, OSNC 2001/7-8/117, wskazując, że w treści art. 10 prawa wekslowego nie chodzi o zarzut w ścisłym tego słowa znaczeniu, tj. o uprawnienie do odmowy spełnienia żądanego świadczenia, mimo powstania zobowiązania uzasadniającego to świadczenie, lecz o zarzut w szerokim tego słowa znaczeniu, tj. o powołanie się jedynie na fakt niepowstania zobowiązania o treści wyrażonej w wekslu. Skoro sformułowanie użyte przez ustawodawcę stanowi zatem jedynie o dopuszczeniu przez ustawodawcę możliwości powołania się na konkretne fakty lub zarzuty sensu stricto, wynikające ze stosunku podstawowego, nie przewiduje zaś uprawnienia prawnokształtującego to nie ma żadnych podstaw, by racjonalnie przyjmować, że taka możliwość zastrzeżona jest wyłącznie dla samego tylko dłużnika.

W świetle powyższego brak jest przeszkód, aby z urzędu uwzględnić treść umowy pożyczki łączącej strony. Sąd nie narusza bowiem treści art. 10 prawa wekslowego, gdyż uwzględnia stosunek podstawowy wobec pierwszego wierzyciela, który wypełnił weksel in blanco. Ten zaś kto jako pierwszy wierzyciel wypełnia weksel in blanco nie może korzystać z ułatwień, jakie prawo przewiduje dla obrotu wekslowego. Zatem nie ma racji powód, odmawiając w innych tego typu sprawach przedłożenia na żądanie Sądu stosownych dokumentów, zasłaniając się abstrakcyjnością weksla. Prawdą jest, że abstrakcyjność weksla ma wpływ na rozkład ciężaru dowodu. Ten kto to dochodzi zapłaty jako wierzyciel wekslowy, musi tylko przedłożyć dokument weksla, na który się powołuje, i wykazać swą tożsamość z osobą remitenta, nie musi zatem wykazywać podstawy zobowiązania wekslowego ani tego, że ta podstawa w ogóle istniała. To na dłużniku wekslowym spoczywa ciężar udowodnienia, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem (tak m.in. orzeczenie SN z dnia 24 października 1962 r., OSNCP 1962, poz. 27).

Trzeba jednak wskazać, że stosownie do treści art. 232 k.p.c. sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach,

zastosowanie przez sąd art. 232 zd. drugie k.p.c. może się nawet stać obowiązkiem sądu. Działanie takie może znaleźć uzasadnienie w tych sytuacjach, w których ma to przeciwdziałać naruszeniu porządku prawnego, jak również wówczas, gdy obok interesu prywatnego występuje w sprawie interes publiczny, gdy zachodzi podejrzenie prowadzenia przez strony procesu fikcyjnego, gdy podmioty postępowania zachowują się sprzecznie z prawem oraz w sytuacji występowania w postępowaniu strony wyjątkowo nieporadnej, a więc kiedy przemawia za tym zapobieżenie uchybieniu zasadzie równości (równouprawnienia) stron (wyr. SN z 30.1.2007 r. IV CSK 346/06, Legalis). Zdaniem Sądu taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie.

Kontrola weksla niezupełnego w świetle treści stosunku podstawowego nabiera jeszcze większego znaczenia w sprawach z udziałem konsumenta, zwłaszcza w sytuacji, że w analogicznych sprawach Sądu Rejonowego w Olsztynie Sąd stwierdzał niezgodność między wysokością roszczenia wekslowego a wierzytelnością ze stosunku podstawowego spowodowaną nie tylko zastosowaniem klauzul abuzywnych oraz postanowień sprzecznych z zasadami współzycia społecznego i obchodzących przepisy prawa, ale też być może intencjonalnym działaniem powoda wprowadzającym w błąd konsumenta co do wysokości składki ubezpieczeniowej i jej zapłaty na rzecz ubezpieczyciela.

Konsekwencją dopuszczalności badania z urzędu stosunku podstawowego było to, że Sąd w niniejszej sprawie zobowiązał powoda do przedłożenia umowy pożyczki zawartej z pozwaną, której dotyczy weksel na zabezpieczenie. Sąd zwrócił przy tym uwagę powodowi na fakt znany Sądowi z urzędu ze sprawy I C 3811/16. W ocenie Sądu wobec posiadanej wiedzy z innych spraw o praktykach stosowanych przez powoda, bierności pozwanych i odmowy przedstawiania dokumentów przez powoda, przyjęcie stanowiska, że Sąd może badać stosunek podstawowy jedynie na zarzut, zaś powód nie ma obowiązku przedstawiania dokumentów skoro dochodzi roszczenia z weksla, prowadziłoby do zaprzeczenia roli sądu i uczynienia z niego urzędu do wydawania tytułów egzekucyjnych, a w skrajnych przypadkach (tak jak w przedmiotowej sprawie, gdzie działania przedstawicieli powoda są sprawdzane pod kątem popełnienia przestępstwa) wykorzystywanego nawet do popełniania przestępstw oszustwa.

Sąd pragnie w tym miejscu podkreślić, że doświadczenie pokazuje, iż świadomość prawna osób pozywanych przez firmy pożyczkowe, jest bardzo niska, a pozwani ci otrzymując z sądu odpis pozwu są przekonani, że skoro podpisali określoną umowę, to nic w sprawie nie mogą zrobić. Gdyby podzielić argumentację powoda zawartą w pismach kierowanych do innych spraw, mianowicie że sąd nie może badać z urzędu stosunku podstawowego, to stawiałoby to w zdecydowanie niekorzystnej pozycji konsumentów, którym przecież ustawodawca starał się zagwarantować większą ochronę, jako słabszej stronie umowy. Wystarczyłoby wówczas masowe korzystanie przez firmy pożyczkowe z tego typu zabezpieczenia, przez co sądy nie mogłyby poznać treści umów i skontrolować czy umowa zawarta z konsumentem nie zawiera np. zapisów, które w oparciu o art.353¹k.c. w zw. z art.58§1k.c. należałoby uznać za nieważne. Powyższe zaś ma istotne znaczenie na gruncie aktualnie obowiązujących zapisów ustawy o kredycie konsumenckim, w której ograniczono wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu (art.36a ustawy o kredycie konsumenckim).

Sąd dysponując wiedzą na temat praktyk stosowanych przez powoda w innych sprawach nie może akceptować powyższego. Przepisy dają bowiem podstawę do badania stosunku podstawowego z urzędu, podobnie jak dają możliwość przeprowadzania dowodów z urzędu i co się z tym wiąże, żądania przedkładania stosownych dokumentów.

Reasumując, w przypadku weksla niezupełnego, który sam wypełnia wierzyciel, bez jakiegokolwiek wpływu dłużnika będącego wystawcą weksla, zasada abstrakcyjności jest ograniczona, zaś Sąd ma prawo badać stosunek podstawowy, jakim w tym wypadku jest umowa pożyczki. Zatem odmowa przedstawienia stosownych dokumentów przez powoda musi zostać przez Sąd oceniona, do czego uprawnia treść art. 233 § 2 k.p.c.

Opisane okoliczności skutkowały oddaleniem powództwa.

SSR Tomasz Bulkowski